

BUITEN

3^e JAARGANG N°. 40.

ZATERDAG 2 OCTOBER 1909.

Foto Aug. F. W. Vogt.

NOL IN 'T BOSCH BIJ RENKUM.

INHOUD:

NOL IN 'T BOSCH BIJ RENKUM. ILLUSTRATIE.	BLZ. 485
OVERZICHT VAN DE WEEK.	486
DE STERRENHEMEL IN OCTOBER, DOOR A. A. N.	486
DE KUNSTMATIGE VISCHTEELT, DOOR L. DORSMAN CZ.	486
OUDE LIEDJES, DOOR J. REDDINGIUS.	487
HAZEN EN HAZENJACHTEN, DOOR L. SEEGERS, GEÏLL.	488
BATAVIASCHE VRUCHTEN, IV, GEÏLLUSTREERD	491
VARIA.	492
SONSBEEK, DOOR R. H. HERWIG, GEÏLLUSTREERD	493
KIEKJES UIT AFRIKA, DOOR D.	495
GELUID (GEDICHT), DOOR J. WINKLER PRINS	496

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle copie ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

21 SEPTEMBER. Opening der Staten-Generaal met een troonrede, waarin o.a. beschermende rechten en grondwetsherziening worden aangekondigd.

De nieuwe Deutsche rijkskanselier von Bethmann Hollweg heeft te Weenen een conferentie met den Oostenrijkschen minister van Buitenlandsche zaken graaf Aehrenthal.

Opening der Internationale Persconferentie te Londen.

Dr. Cook komt te New-York aan waar hij met veel eerbetoen ontvangen wordt. Hij wordt tot ereburger van New-York benoemd.

Een hevige orkaan teistert de kust der Golf van Mexico, waarbij honderden menschen omkomen en voor millioenen schade wordt berokkend.

De sultan van Marokko protesteert bij de onderteekenaars der acte van Algeciras tegen de krijgsverrichtingen der Spanjaarden op zijn grondgebied en wijst alle verantwoordelijkheid daarvoor, ook de financieele, van de Marokkaansche regeering af.

22 SEPTEMBER. Uit den Haag wordt gemeld dat de heer H. J. Lovink, directeur-generaal van den landbouw en voorzitter van den Tuinbouwraad, in November naar Indië gaat om dr. M. Treub op te volgen als directeur van het departement van landbouw in Ned. Indië.

Jaarlijksche tentoonstelling te Alkmaar van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw.

Mr. W. K. F. P. graaf van Bylandt tot voorzitter der Tweede Kamer gekozen.

Opening der conferentie tot unificatie van het zeerecht te Bremen.

Balfour, de leider der oppositie in Engeland, houdt te Birmingham een redevoering tot bestrijding der begroting van minister Lloyd George.

De luchtschipper kapitein Ferber, genaamd De Rue, verongelukt te Boulogne. Bij een val wordt hij door zijne machine verpletterd.

23 SEPTEMBER. De achterstandsontwerpen door de Eerste Kamer aangenomen.

Mislukte poging om beslag te leggen op de Zweedsche onderzeesche boot *Hvalen*.

Hevige onweders richten in het zuiden en westen van Frankrijk groote verwoestingen aan.

Oud-president Steijn komt na een kuur van zeven weken in Bad Oeynhausen te Amsterdam aan.

24 SEPTEMBER. De antirevolutionaire Kamerclub kiest Dr. A. Kuyper tot haren voorzitter.

Te Breda stort een in aanbouw zijnd huis van vier verdiepingen in waardoor twee werklieden gedood en zes gewond werden.

Volgens geruchten uit België maakt koning Leopold aanstalten om ten behoeve van zijn neef Albert afstand te doen van den troon.

25 SEPTEMBER. Opening der Hudson-Fultonfeesten te New-York met een marine-parade, waaraan 500 schepen deelnemen, o.a. de „Halve Maen”.

De Fransche bestuurbare ballon „République” verongelukt op den terugweg naar Chalais-Meudon. Door het scheuren van het omhulsel valt de ballon van een hoogte van 200 M., de bemanning, bestaande uit kapitein Marchal, luitenant Chauré en de machinisten Réau en Vincenot, wordt verpletterd.

President Faillières opent de eerste luchtvaart-tentoonstelling in het Grand Palais te Parijs.

Generaal Botha vertrekt weer naar Zuid-Afrika.

27 SEPTEMBER. De grondwerkersstaking te Amsterdam geëindigd door aanneming van het bemiddelingsvoorstel der commissie uit de burgerij.

Algemeene vergadering te Utrecht der Vereeniging van sociaal-democratische Gemeenteraadsleden.

De Spaansche ministerraad besluit den koning een decreet ter teekening voor te leggen, waarbij het besluit tot opheffing der grondwettelijke waarborgen wordt ingetrokken.

Gunstige berichten omtrent de krijgsverrichtingen der Spanjaarden in Marokko.

DE STERRENHEMEL IN OCTOBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrenbeelden in den vóórvond (te ongeveer 8 uur):

Zenith: Cepheus, Hagedis, Zwaan;

Noorden: Groote en kleine Beer, Giraffe, Jachthonden, Lynx;

Noordoosten: Wagenman;

Oosten: Andromeda, Cassiopeia, Driehoek, Perseus, Ram, Stier, Walvisch;

Zuidoosten: Visschen;

Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pegasus, Pijl, Schild van Sobieski, Steenbok, Zuidervis, Vos, Waterman;

Westen: Boötes, Heracles, Kroon, Lier, Ophiuchus, Slang;

Noordwesten: Draak.

De Melkweg loopt te 8 uur van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten. Er zijn deze maand vijf *Algot-minima* op geschikte uren waarneembaar, en wel den 5^{en} October te 1 uur na middernacht, den 8^{en} te 10 uur, den 11^{en} te 7 uur, den 28^{en} te middernacht en den 31^{en} te 8 uur. De merkwaardige veranderlijke ster *Mira Ceti* zal in October waarschijnlijk nog wel voor het bloote oog gemakkelijk zichtbaar blijven, maar toch langzamerhand duidelijk zwakker worden. Van den 16^{en} tot den 22^{en} October vertoonen zich vrij veel vallende sterren: hun straalpunt is in Orion te vinden. Voor de waarneming van het *Zodiakaallicht* aan den morgenhemel is October de meest geschikte maand; men heeft dan een goede gelegenheid om zijn helderheid te vergelijken met die van nabijgelegen deelen aan den Melkweg. Ook voor het zwakke *Oppositielicht* (Gegenschein) biedt October, met Februari, de beste kansen; in het begin der maand hindert de nabijheid der heldere planeet Mars, maar na den 15^{en} is dit bezwaar van weinig gewicht. De *tijdsvereffening* bereikt tegen het einde van October een minimum. In de tweede helft der maand is de klok een kwartier bij den zonnwijzer achter. Daarna neemt de *tijdsvereffening* tot Februari aldoor toe.

Mercurius is, ofschoon de planeet den 28^{en} October een Westelijke elongatie van meer dan 18° bereikt, toch nauwelijks in de morgenschemering waarneembaar. *Venus* zal misschien als avondster onmiddellijk na zonsondergang gezien kunnen worden; de planeet maakt zich langzaam uit de schemering los. *Mars* blijft door zijn stralende pracht ieders aandacht trekken. De oppositie is voorbij, maar voorloopig blijft de planeet nagenoeg even helder. Mars is bij deze oppositie eigenlijk eer geel geweest dan koperrood, zooals hij gewoonlijk genoemd wordt. De planeet loopt tot den 26^{en} October terug, d.i. Westwaarts, komt dan tot stilstand en herneemt vervolgens haar Oostwaartsche beweging. De afstand tot *Saturnus*, die den 13^{en} October in oppositie is, en dus (zie „Buiten” N° 36) terug loopt, vermindert nu snel. *Jupiter* komt langzamerhand uit de morgenschemering te voorschijn, maar is toch pas na half vijf zichtbaar.

De lezers van „Buiten” zullen in de dagbladen het bericht van de ontdekking der *Komeet van Halley* gelezen hebben. Voorloopig is daar weinig aan toe te voegen.

De komeet is thans ook in de sterkste kijkers, die Nederland bezit, nog onzichtbaar. Tegen het eind van het jaar zal hare helderheid echter sterk toenemen; ik hoop dan de faits et gestes van dit merkwaardige lid van ons zonnestelsel geregeld te bespreken.

A. A. N.

DE KUNSTMATIGE VISCHTEELT.

ONGETWIJFELD is er een tijd geweest, dat de edelste onzer riviervisschen, de zalm, veel algemeener ten onzent voorkwam dan tegenwoordig. Dat bewijst niet slechts de overlevering van de Dordrechtse dienstbode, die zich alleen wilde verhuuren onder conditie van niet meer dan tweemaal 's weeks op „roode visch” onthaald te worden, doch hiervoor pleiten ook de toestanden op de vrijwel

ongerepte Siberische stroomen, die op sommige plaatsen nog heden ten dage van zalmen wemelen. Voor geheel West-Europa is het echter met den zalmrijkdom gedaan. „C'est passé," om met Koning Ossip VII te spreken, en zelfs is de toestand zóó geworden, dat men alle mogelijke maatregelen dient te nemen om den hooggeschaten waterbewoner voor uitsterven te behoeden.

Een der middelen, om den dreigenden ondergang van den zalm en zijn verwanten, de forellen, te voorkomen, is de *kunstmatige vischteelt*. En al heeft deze nu niet dat resultaat gehad, hetwelk men er zich in den beginne van voorstelde, toch zijn de uitkomsten belangrijk genoeg en is de geheele zaak een te groote overwinning van den mensch op de natuur om er niet eenige oogenblikken bij stil te staan.

Zooals de naam al aanduidt, bestaat de kunstmatige vischteelt in een nabootsing van wat er in de natuur plaats vindt, en om dit van den zalm te weten te komen, moeten wij ons met onze gedachten verplaatsen naar den bovenloop van groote rivieren. Hierheen toch begeven zich de zalmen en in den paartijd, die voor dezen visch valt van October tot Februari, zijn ze vaak in grooten getale in de bergbeken aanwezig. Dan graaft het wijfje, dat steeds gevolgd wordt door eenige mannetjes, met den staart een uitholling in de bedding der beek, legt hierin de eieren, die terstond door een der mannetjes met zijn homvocht besproeid worden, overdekt ze met een laagje zand en laat de verdere zorg geheel over aan de zon. Van de duizende eitjes, op die manier gelegd, komt echter slechts een zeer klein procent tot zijn bestemming. Vooreerst, doordat verreweg het grootste deel onbevruucht blijft. De bevruchtende elementen toch uit het homvocht, de *spermatozoën*, blijven bij dezen visch slechts een paar minuten hun bevruchtend vermogen behouden. Komen zij derhalve niet onmiddellijk met de eitjes in aanraking, dan gaan deze verloren. En verder is de kuit aan tal van gevaren blootgesteld. Voor allerlei dieren toch, zooals andere visschen, roofkevers, insectenlarven, enz., is zij een uitgezochte lekkernij. Ook verschillende draadschimmels sleepen er een groot deel van te gronde, en door al deze omstandigheden planten de zalmen zich lang niet zoo snel voort, als men oppervlakkig wel zou denken. Gelukkig is het aantal eitjes, door elken visch gelegd, enorm groot. Per K.G. gewicht van den kuit rekent men op een 2 à 4000 tal, wat dus voor een visch van eenige Kilo's een respectabel sommetje wordt.

Doch, ook als de jongen zijn uitgekomen, is het gevaar voor het broed nog zeer groot. In het eerst toch zijn de kleine vischjes totaal hulpeloos. Ze kunnen nog geen voedsel opnemen, doch teren nog geheel op den dooierzak, dien zij als een ballon aan de onderzijde van hun lichaam medesleepen. Eerst na zes weken is deze verdwenen en opent zich de bek. In dit eerste stadium worden ze bij honderden de prooi van allerhande dieren. Zelfs hun grootere soortgenooten vervolgen hen met felheid en men moet er zich over verwonderen, dat er nog een tamelijk groot aantal het zoover brengen, dat ze op ongeveer éénjarigen leeftijd als 40 à 50 c.M. lange visschen de monden der groote rivieren bereiken kunnen.

De slechte uitkomsten nu der natuurlijke zalmteelt en het feit, dat de visch door allerlei menselijke werken hoe langer hoe meer van zijn paaiplaatsen beroofd wordt, hebben al sinds lang vernuftige koppen op het idee gebracht, het proces, dat zich in de bergbeken afspeelt, kunstmatig en onder betere voorwaarden na te bootsen. Reeds in 1763 heeft een Pruisisch officier, Jacobi, de kunstmatige fecundatie toegepast op forelleneieren. Zijn proefnemingen ondervonden echter bij lange na niet de belangstelling, die zij verdienden en zoo geraakte zijn vinding in vergetelheid. Eerst nadat in 1840 twee Fransche visschers, Quemy en Gehin te La Bresse nieuwe proeven namen, is, ofschoon niet dan na veel tegenwerking, de kunstmatige vischteelt meer en meer in zwang gekomen. In ons land is de eerste vischkwekerij opgericht in 1852, door bemoeiing van Koning Willem III.

Om nu met succes het bevruchtingsproces tot stand te brengen stelt men zich in de eerste plaats in het bezit van eenige volwassen, mannelijke en vrouwelijke visschen. Nu wordt een der vrouwelijke visschen met groote voorzorgen uit het water genomen en door een eigenaardige manipulatie, bestaande in het zacht strijken met duim en vinger langs de zijden, van haar eieren ontdaan. Op soortgelijke wijze bewerkt men den mannelijken visch, brengt het homvocht in aanraking met de eieren en laat deze nu, na bevrucht te zijn, rustig staan om zich te ontwikkelen.

Vroeger volgde men bij het kweeken de *natte methode*, d.w.z. men liet de eitjes in een bakje met water vallen en bracht aldus de spermatozoën er mede in aanraking. Op deze manier echter kreeg men er slechts een zeer beperkt getal bevrucht. Tegenwoordig volgt men daarom de *droge methode*. Men houdt n.l. de eitjes buiten het water, en laat er dan het homvocht over heen stroomen. De resultaten zijn op deze manier veel beter. Tot 98% toe kan men nu van de eitjes bevrucht krijgen.

Om de kuit zich verder te laten ontwikkelen, bewaart men haar in platte bakken, die voortdurend met zuurstofrijk, koel water gevuld moeten blijven. In deze periode is de grootste voorzichtigheid noodzakelijk. Een geringe stoot toch tegen een der broedbakken kan eenige duizenden eitjes te loor doen gaan. Verder moet er streng tegen verontreiniging gewaakt worden; zoo verwijderd men met de uiterste nauwgezetheid alle onbevruichte eitjes. Deze toch zouden gaan schimmelen en daardoor al spoedig het grootste deel der gezonde kuit mede infecteeren. Men ziet, zoo heelemaal van zelf gaat de kwekerij niet.

Tusschen het tijdstip van kuitschieten en het oogenblik van uitkomen der jonge vischjes verlopen eenige weken, en ondanks de teerheid der eitjes is men er in geslaagd bevruchte kuit van zalmen en forellen naar plaatsen te sturen, honderden kilometers van onze streken verwijderd. Voor het verzenden der eitjes gebruikt men dubbele dozen, gescheiden door een laag zaagsel, waarin zich een drie- of zestal zinken laden bevinden. Deze laden zijn gedeeltelijk gevuld met een laag vochtig mos, waarop een laagje dunne mousseline ligt en hierop komt de kuit. Elke lade kan zoowat 800 eitjes bevatten. In den regel zet men de geheele doos in de koelkamers van het schip en op deze wijze zijn de sportlievende Britten er in geslaagd, den zalm en den forel in te voeren in landen als Britsch-Indië en Australië. De visschen zelf verzendt men ook wel. Men laat ze eerst een dag of wat honger lijden en stuurt ze vervolgens in een soort van speciaal daarvoor geconstrueerde bussen, dagreizen ver weg.

Zooals men weet zijn de salmoniden geweldige roovers. Vandaar dat men op de forellenkwekerijen de visschen zorgvuldig naar hun grootte bij elkaar moet houden. Anders zouden de ouden zeer spoedig hun jongere soortgenooten uitgeroeid hebben. Als een klein voorbeeld van de vraatzucht der forellen diene, dat eens op een kwekerij door een noodlottig toeval een tweejarige forel uit een verzendbus sprong en juist terecht kwam in een vijver, waarin het jonge broed opgekweekt werd. Het leegmaken van den vijver zou den dood van alle jonge vischjes beteekend hebben. Men moest den roover dus wel laten waar hij was. In den volgende herfst werd de vluchteling weer opgevangen. Zijn gewicht was in dat jaar van 6 ons toegenomen tot vijf en een half pond en de eigenaar kon narekenen, dat de ontsnapte sinjeur niet minder dan 30.000 zijner jongere broertjes en zusjes van kant gemaakt had. Een leelijk schadepostje, doch een interessant bewijs voor de ongelooflijke vraatzucht en de gezonde digestie van roofvisschen! Voor voedsel op de forellenkwekerijen gebruikt men dan ook voor een kapitaal per jaar aan schaapslever, paardenvleesch en wat dies meer zij.

Met deze laatste opmerkingen willen wij ons artikel besluiten. Veel zou er nog te zeggen wezen over het uitzetten der jonge zalmen, het kweeken van forelhybriden, over de ontwikkeling van het bevruchte eitje, enz., doch wij achten ons doel bereikt, als wij er in geslaagd zijn, een algemeen overzicht te hebben gegeven van dezen interessanten tak van natuursport, die misschien in de toekomst nog van veel meer belang kan worden, dan men nu algemeen wel denkt.

L. DORSMAN CZN.

OUDE LIEDJES.

III.

Een vogelken zong er zijn liedje in het groen,
Klein vogeltje, waar zou je zijn?
Zoo dacht ik, en wat wil je liedje mij doen,
Wat wil toch je lokkend refrein?

Een wrange gedachte die woelde in mij om,
En wat ik ook deed of niet deed,
Al-altijd maar weer kwam zij martlend weerom,
Al zeide ik ook zachtkens: vergeet!

Het vogelken zong en iets heiligs mij drong
In 't harte en mijn smart ging te loor.
Ik luisterde, luisterde, jonger en jong,
Het riep er mij welkom: Aanhoor!

En zachter en zachter ging 'k over het mos,
En schouwde naar 't blauwende diep,
Zoo licht door den glans, die er speelde door 't bosch,
Zoo licht door de stem, die mij riep.

IV.

Eia-popeia, mijn lieveken zing
't Liedje dat eens heeft geklonken,
Eia-popeia, mijn lieveken zing,
Nog is de pracht niet voorbij.

Eia-popeia, van lang, lang geleên,
't Hoveken glansde in de zonne,
Eia-popeia, lief moedertje zong,
't Kindeke lachte in zijn wonne.

Eia-popeia, dat was er een dag,
Liedjes en lachjes en blinken,
Vogeltjes lieten alhier en aldaar
Helder hun liedekens klinken.

Eia-popeia, lief moedertje zong,
Heeft er ten leste gezwegen,
Eia-popeia, een kus en een groet,
Moedertje lachte verlegen.

Eia-popeia, mijn lieveken zing
't Liedje dier hemelsche vrouwe,
Eia-popeia, mijn lieveken zing,
Nog is de pracht niet voorbij.

J. REDDINGIUS.

Foto Aug. F. W. Vogt.

BIJ HET OPKOMEN VAN DEN HAAS WORDEN DE HONDEN GESLIPT.

HAZEN EN HAZENJACHTEN.

HAZEN! Wat hebben die ongelukkige viervoeters het toch hard te verantwoorden! Ga ze maar eens na, alle dieren der Schepping, en ge vindt er geen enkel, dat, in den strijd om het bestaan, het zoo hard te verantwoorden heeft. Zijn vijanden zijn legio; we zouden zelfs kunnen zeggen, dat hij de heele wereld tegen zich heeft. Van het kleine knaagdiertje, over den roofvogel heen, tot den mensch, noem hem weidgerecht jager of strooper, allen zijn hem even vijandig gezind. Hoe hij nog bestaat is een raadsel.

Waarheen hij zich wendt, hij stoot overal op een vijand. Zit hij in de vlakke, dan heeft hij haast den tijd niet om zijn noodige hoeveelheid korenhalmen te verorberen; in het kreupelhout zit hij geen minuut aan een pas zich ontwikkelenden bladstengel te knagen of hij werpt de ooren in den nek en verbeeldt zich, dat die bladerlooze tak, daar vlak vóór hem, een vijand is, die het op zijn leven gemunt heeft.

Een haas is het meest beklagenswaardige dier der Schepping. Hier een klem, daar een hond, ginder een mensch, verder een strik en elders verwilderde katten, vossen, roofdieren, stroopers en de hemel weet wat nog meer. Blijf maar kalm tusschen zoo'n hoop vijanden en neem het een haas kwalijk, dat hij nooit op zijn gemak is.

Had hij nog maar wapenen te zijner beschikking, wapenen om zich tegen de hem vijandig gezinde wereld te verdedigen, dan was het tot daar aan toe, maar die wapenen heeft hij niet. Jachtvogels zoeken een heenkomen tusschen de takken der boomen, konijnen hebben hun holen, herten en reeën hun snelheid en hun overleg. Een haas? Die heeft niets anders dan zijn vier loopers en zijn groote domheid om te trachten een voorsprong te krijgen op den hond van zijn aarstvijand, den jager. Dat is zijn eenig verdedigingsmiddel. Laten die loopers hem in den steek, dan is haasje een kind des doods.

Slapen doet hij als iedereen wakker is en eerst wanneer de heele

natuur ter ruste is, gaat hij er op uit om de verloren krachten te herstellen en er nieuwe te verzamelen voor den strijd, die hem vóór het eerstvolgend schemerlicht te wachten staat.

Hij slaapt, wanneer men zijn niet-in-beweging-zijn slapen mag noemen, met de oogen open, met de ooren naar den wind gericht; steeds bang, dat de een of den ander hem in die rust komt storen; geen gerucht zoo klein, of het dringt tot hem door, doet hem over zijn geheele lichaam sidderen en beven en hij durft er niets van te laten merken. Hij is bang voor alles, bang zelfs, dat anderen zien of maar denken, dat hij bang is. Droomt hij, dan is het alleen van jagers, van honden, van stroopers, van jachtgeweren, van strikken, van vijanden, zelden van liefde, nooit van rust, want al droomt hij al eens van liefde, rust is iets, waarvan hij geen flauw begrip heeft. Een haas kent geen rust.

Het leven is voor hem geen paradijs op aarde en toch schijnt hij zich te schikken in zijn lot, want hazen vinden wij overal. Wij vinden ze in geheel Midden-Europa en in een klein deel van Westelijk Azië; hij is in het Middellandsche-Zee-gebied, maar iets kleiner en rossiger van kleur; wij ontmoeten hem op de hoogste gedeelten der Alpen en in het hooge Noorden; daar echter legt hij zijn grijs-bruine pij af, trekt er een witte aan en krijgt er den naam van Sneeuwhaas. Zijn Alpenhaas en Sneeuwhaas twee verschillende soorten? Sommigen beweren het, in weerwil van de overeenkomst, die zij met elkander hebben. Wij houden ze voor een en dezelfde soort onder verschillende kleuren.

Noordelijk vinden wij onzen gewone haas niet verder dan in Schotland, in het Zuiden van Zweden en in Noord Rusland. Zuidelijk, tot in het Zuiden van Frankrijk en in het Noorden van Italië. In den Kaukasus komt hij nog voor op een hoogte van 2000 M.; in de Alpen ter hoogte van 1600 M.; daarentegen is hij op 1000 M. reeds zeldzaam in het Beiersche Oberland. Daarboven regeert de Sneeuwhaas.

Aan gematigde gewesten geeft de gewone haas de voorkeur en houdt zich daarin liever op dan in een ruw klimaat. Hij houdt van warmte en legert het liefst in velden, die onder den wind liggen of die tegen koude winden beschut zijn. Men heeft wel getracht om hem in Noordelijker gewesten te akklimatiseeren, maar die pogingen zijn evenzeer mislukt als andere, waarvan het doel was sneuw hazen te brengen in streken met milder klimaat, dan de bergtoppen waarop de witte haas thuis is, en waar slechts gedurende eenige maanden van het jaar een betrekkelijk lage temperatuur heerscht. Eigenaardig is het echter, dat oude rammelaars (mannelijke hazen) onder dat opzicht minder kieskeurig zijn en temperatuursverwisseling beter verdragen dan voedsters (vrouwelijke hazen) en jonge hazen.

De gewone hazen onderscheidt men in veldhazen, heihazen, boschhazen en woudhazen.

Niet alle hazen hebben voor den jager dezelfde waarde, tenminste niet, wanneer hij een fijnproever is. Zelfs zal een ervaren keukenmeid het onderscheid leeren tusschen een bosch-, of veld- en een heihaas. Kan de keukenmeid het niet, dan zal uw eigen gehemelte u het onderscheid wel duidelijk maken.

De veldhaas houdt zich het liefst op in bouwland en verschuilt zich bij droog en stil weder onder de te velde staande, nog groeiende of reeds rijp geworden gewassen.

Hij is een vijand van regen en nauwelijks voelt hij de eerste droppels, of hij gaat zijn tenten opslaan in het open, kale land. Een gevolg hiervan is, dat een jacht op hazen, in het veld, bij regenachtig weder, de moeite meestal zal loonen.

De boschhaas geeft de voorkeur aan een langdurig verblijf tusschen hooge boomen en in het hout; alleen 's avonds gaat hij naar het veld en keert met het aanbreken van den dag of kort na zonsopgang naar zijne geliefkoosde bosschen terug. Alleen in den zomer wil hij zich nog wel eens ophouden in het hooge koren, of, wanneer

EEN BEKEND DEELNEMER
AAN DE JACHTEN MET HAZEWINDHONDEN.

het regent, in gebroken en omgeploegd braakland. Hij zegt het bosch voorgoed vaarwel zoodra, in den herfst, de bladeren beginnen te vallen; dat aanhoudend geritsel is hem onuitstaanbaar en jaagt hem, als het ware, den dood op het lijf. Zijn de bladeren alle van de boomen, dan keert hij in het hout terug, zoo diep mogelijk, om, zoodra de dooi invalt, minder dicht begroeide plaatsen te gaan opzoeken.

De eigenlijke woudhaas vertoeft gedurende het zachte en groei-zame jaargetijde in den woudzoom, van waaruit hij zich 's avonds naar de nabijgelegen velden begeeft, zoodra de weiden in het woud hem niet genoeg voedsel meer bieden. Bij felle vorst zoekt hij de duistere deelen van het woud op en dringt er steeds dieper in door, zonder zich te bekommeren om het vallen der bladeren.

De heihaas houdt zich, zooals trouwens zijn naam voldoende aanduidt, bij voorkeur op in uitgestrekte, hooge heide, waar hij zich voedt met wat zij hem biedt aan planten en kruiden. Fijne proevers stellen den heidehaas boven zijne collega's uit veldwoud.

De berghaas komt in ons land niet voor, hij is niet zoo zwaar als, en bereikt evenmin de grootte der andere hazen; hij zoekt den kost in de bergen en vaart zoo goed bij het gebruik der vele geurige kruiden, die om en bij zijn legerplaats groeien, dat alleen een soort snoeplust hem er toe brengen kan om nu en dan eens een bezoek te brengen aan de in zijne nabijheid liggende akkers.

Alle hazen zijn meer nacht- dan dagdieren, toch gebeurt het, dat men ze op heldere zomerdagen 's avonds vóór zonsondergang en 's morgens vroeg na zonsopgang, nog in het open veld ziet rondzwerven. De plaats, waar zij geboren zijn, verlaten zij ongaarne, zij schijnen er eene voorliefde voor te gevoelen en zelfs op lateren leeftijd vertoeven zij nog gaarne in het oude leger. Meestal zijn het de moerhazen, die van deze voorliefde blijk geven en als door een soort natuurdrijf verbonden blijven aan de plek, waar zij het eerste levenslicht aanschouwden. Die drift is zelfs zoo sterk, dat, al worden zij door allerhande tegenspoeden, gebrek aan voedsel, vervolging, of anderszins gedwongen om ver van haar leger rond te zwerven, zij toch tegen den paartijd er in terugkeeren.

Na strenge winters begint die paartijd in het begin van Maart, bij zachtere weersgesteldheid reeds in de tweede helft van Februari, in enkele gevallen zelfs vroeger en over het algemeen des te eerder naarmate het hazenpaar meer voedsel vindt. In dien tijd zijn alle hazen buitengewoon onrustig, de rammelaars worden door ijverzucht gekweld en vechten dan op eene wijze, die den rustigen toeschouwer soms doet schateren van lachen.

Twee, drie of meer hazen komen dan bij elkaar, stuiven op een gegeven oogenblik uiteen, rennen tegen elkander in, loopen terug, verheffen zich op de achterpooten, vliegen opnieuw naar elkander toe en beginnen dan oorvijgen uit te deelen, dat het een lust is; men kan de haren zien vliegen en de homerische strijd neemt geen einde vooraleer de overwonnenen het veld geruimd hebben. De meeste halfblinde hazen, die in den jachtijd voor het geweer komen, hebben hun ééne oog verloren in den strijd met een medeminnaar. Dit voor zoover betreft de zeden, gewoonten en leefwijze der hazen. Thans nog de verschillende wijzen, waarop de haas gejaagd wordt.

Wij hebben tot nu toe gesproken over den haas, in de jagers-taal heet hij *het* haas en waar wij nu de hazenjacht gaan behandelen, moeten wij dat doen in jagerstaal.

Al naar geslacht en leeftijd draagt een haas verschillende namen. Een mannelijk exemplaar heet „rammelaar”, een vrouwelijk „moerhaas” of „voedster”. „Halfwassen” is het jonge wild, wanneer het ongeveer de helft van zijn wasdom heeft bereikt; men noemt het haas een „drieling”, wanneer het voor drie vierden volwassen is. De ooren van een haas noemt men in jagerstaal „lepels”, de oogen „spiegels”, den kop „bol”; de pooten krijgen, al naar het voor- of achterpooten zijn, den naam van „voor”- en „achterloopers” en de bouten of dijen noemt men „kussens”; het haar wordt „wol”, de staart „pluim”, de huid „vel” genoemd.

Een haas dat zijn voedsel gaat zoeken, gaat „laveien”; het „drukt” zich als het zich tegen den grond legt om niet te worden opgemerkt door den jager. Het „breekt uit” naar het veld om te gaan laveien en „vaart” in „het hout” als het de omgekeerde richting volgt om te gaan rusten, en volgt daarbij zijn „passen” of „wissels”, vaste paadjes om van het veld naar het hout, van het hout naar het veld te gaan. Het „vaart” in het „leger”, wanneer het zich begeeft naar den kuil, waarin het overdag slaapt; het verlaten van zijn leger heet „uitvaren”, en honden, die hem op het spoor zijn, noodzaken hem om het bosch te „ruimen”. Door den jager wordt een haas „nageoogd”; in het veld waar het zich „drukte”, wordt het door den

Foto Aug. F. W. Vogt.

JACHTJONGEN MET DE HAZEWINDHONDEN.

hond „opgestooten” of „opgedaan”. Doodelijk treft hem een „bladschot”, d.i. een schot van ter zijde in het schouderblad, in het voorste gedeelte van den romp, maar het wordt niet onmiddellijk gedood door een „weidewond”, d.i. een schot in de onedele of onderbuiks-ingewanden. Wanneer het goed geraakt is, ziet men „zweet”, d.i. bloed, het dier „klaagt” en „sneuvelt”, na dikwijls vooraf te zijn „genekt”. Eindelijk wordt het „afgehaald” (gevlid) en „ontweid”, d.i. ontdaan van de ingewanden.

Deze kleine opsomming van jagerstermen is voldoende om voorkomende uitdrukkingen, die op de hazenjacht betrekking hebben, te kunnen verstaan.

Vierhonderd jaar voor onze tijdrekening gaf de oude Xenophon, in zijne *Cynegetica*, reeds eene handleiding voor de hazenjacht en beschreef hij haar op zoo meesterlijke wijze, dat de jagers uit den tegenwoordigen tijd er nog heel wat uit zouden kunnen leeren. Nu nog is zij dezelfde als zij was voor ruim drie en twintig eeuwen; het eenige onderscheid tusschen de parforce-jachten van toen en die van thans bestaat hierin, dat de Grieken haar te voet uitoefenden en men het nu te paard doet.

Zoo goed was de oude Grieksche geschiedschrijver op de hoogte, dat hij zelfs nauwkeurig weet aan te geven op welke uren van den dag en bij welk weder een haas de meeste lucht afgeeft, wanneer dus de hond de meeste kans heeft om hem te vinden, de jager

Foto Aug. F. W. Vogt.

SAMENKOMST VOOR DE LANGE JACHT.

Foto Aug. F. W. Vogt FRIESCHE HAZEWINDHOND.

om hem onder schot te krijgen. Hij weet zelfs te vertellen van hondendressuur en rasdieren-fokkerij en de tijdstippen, die hij aangeeft als de meest gunstige voor de uitoefening der jacht op hazen, zijn nagenoeg dezelfde als die waarop, in ons land en elders, die jacht is geoorloofd.

Van oudsher jaagde men de hazen met honden, die speciaal

Foto Aug. F. W. Vogt. FRIESCHE HAZEWINDHOND.

voor dat doel waren afgericht. Die eerste jachthonden zijn waarschijnlijk met de benden van Julius Caesar naar het Noorden gekomen en werden daar in den beginne gebruikt voor de jacht op grof wild; later werden zij gebruikt op klein wild, maar alleen om het te drijven in de netten, waarmede men het ving en waarin het werd afgemaakt.

Foto Aug. F. W. Vogt. IN VOLLE JACHT.

Nog later jaagde men klein-wild, hazen, fazanten en patrijzen, met roofvogels, meer speciaal met valken. Wie onzer lezers heeft niet gehoord of gelezen van valkenjachten? Wie herinnert zich niet een of ander van die jachten, waaraan dames van Koninklijken bloede, met den valk op de vuist, deel namen? Eeuwen geleden was het de jacht der edelen, thans wordt zij nog alleen uitgeoefend in Engeland en op enkele punten van Duitschland, terwijl zij in Arabië nog niets heeft verloren van haar ouden luister. De uitvinding der vuurwapenen, de verbeteringen, die er in den loop der tijden werden aangebracht, veroorzaakten in de wijze van jagen op allerlei wild, ook op hazen, een geheel ommekeer.

Met terzijdelating van de al of niet jachtmatige wijzen, waarop de verschillende jagers hun best doen om met een goed gevulde weitasch thuis te komen, zullen wij in 't kort van ieder harer eene beschrijving geven, om ten slotte ook een woord te zeggen over het stroopersbedrijf.

Naar onze meening verschaft het „zoeken” en den „aanstand”, bij de jacht op hazen, den jager het meeste genoegen. De hazenjacht met windhonden is meer opwekkend, vergt van den jager meer inspanning, maar geeft hem minder kalm genot, doet hem minder opgaan in de liefhebberij, leert hem minder kennen de zeden en gewoonten, de streken van het wild, dat hij achtervolgt; ten slotte hebben wij nog het „lappen”, een jachtmethode, die minder bekend is, als men wel denken zou, waarvan velen zelfs nooit hebben gehoord.

Zoeken! Stelt u den zoekenden jager niet voor met de oogen naar den grond gericht of dwalend over het veld, zoekend, zooals wij ons dat kunnen voorstellen, naar een langoor. Hij zoekt niet, hij bewondert het natuurschoon, dat hem omringt, hij luistert naar het zingen der vogels, hij ziet naar alles, maar schijnt zich om hazen weinig te bekommeren. Voor hem uit, op enkele meters afstand, loopt, kwispelstaartend, zijn hond. Nu eens heft hij den kop in de hoogte, diep opsnuivend en in zich opnemend de uitwasemingen, als wij het zoo mogen noemen, van in het jachtveld zich bevindend wild; dan weer den neus op den grond leggend, volgend het spoor, meer of minder versch, dat hij gevonden heeft en dat hem, in de meeste gevallen, zal brengen bij het leger van een haas. Plots wordt zijn gang kalmer, langzamer wordt het heen- en weergaan van zijn staart, voorzichtiger worden zijn stappen; hij heeft „lucht”, zegt de jager en half kruipend trekt hij er op aan. Dat is voor den „zoekenden” jager eene aanwijzing om zich gereed te houden tot schieten, want dichtbij zal een haas liggen. Stil staat de hond; langzaam keert hij even den kop om, wijst als het ware met een der voorpooten de richting aan, waarin het haas zich bevindt en blijft roerloos staan. En inderdaad, vlak voor hem drukt er zich een; hem zoo te schieten is een jager onwaardig; één kans moet hem nog gegeven worden om er het leven af te brengen, en hij krijgt een kluitje aarde achterna om hem te doen bekomen van den angst, of om hem duidelijk te maken, dat er gevaar is. Tien meter voorsprong mag hij hebben, dan legt de jager aan, een schot knalt en een eind verder tuimelt het haas over den bol. De hond gaat het, na ontvangen bevel, halen, reikt het zittend aan zijn meester over en gaat, na een paar goede woorden, wederom aan het werk. Dat is in korte woorden, tamelijk onvolledig, een beeld van de zoekjacht op hazen.

Om hazen op den „aanstand” te jagen, moet men de wissels kennen, dat zijn de paadjes die, gewoonlijk worden gevolgd om van het hout naar het open veld te gaan laveien en om van het veld naar het hout terug te keeren; wie die wissels niet terdege kent, wie oude wissels niet van versche weet te onderscheiden, wage zich aan den „aanstand” niet, het zou hem niets baten en hij komt vast platzak thuis. Wel valt er voor den jager op den „aanstand” veel te leeren, omdat hij niet alleen hazen, maar allerhande dieren, om zoo te zeggen in hun kamerjapon ontmoet en hij ze kan waarnemen in hun doen en laten, wanneer zij nog volkomen rustig en zorgeloos zijn. Daarom geeft menig jager aan den „aanstand” in het woud de voorkeur boven iedere andere jacht. Hij stelt zich eenvoudig bij een verschen wissel verdekt op en wacht op de dingen, in dit geval de hazen, die komen zullen; wachten en hopen helpen hem dan den tijd doorbrengen. Zooals licht te begrijpen is, kan deze jacht niet worden uitgeoefend in een pikdonkeren nacht.

Tot den „aanstand” kan men ook het „verlappen” rekenen, eene, zooals wij hierboven gezegd hebben, minder bekende wijze van jagen, waarbij het vooral te doen is om in den kortst mogelijke tijd het grootst mogelijk aantal hazen te bemachtigen. Zij berust op de bekende eigenaardigheid van het haas, dat ieder onbekend voorwerp hem schrik aanjaagt.

's Morgens voor dag en dauw kunt gij ze zien gaan, drie-vier, soms meer. Zij dragen groote pakken, die bij nadere, beschouwing, blijken te zijn rollen stevig bindgaren, waaraan, op bepaalde afstanden, twee veeren of desnoods witte lapjes zijn vastgemaakt. Die middelen ter verschrikking worden op zekeren afstand van den woudzoom vastgemaakt. Met kleine tusschenruimten worden dunne paaltjes in den grond gestoken, volgens een kring, die de akkers omgeeft; daaraan worden, een halven meter boven den grond, de lappen bevestigd, en den hazen den terugtocht naar het bosch versperd. Waar het voor een goede lappenjacht een eerste vereischte is om vroeg ter plaatse te zijn, begeven de jagers zich natuurlijk al heel vroeg op weg. Alle voorbereidende maatregelen worden in de grootst mogelijke stilte genomen. Aan de deelnemende jagers worden door den jachteigenaar hunne standplaatsen aangewezen en zoodra de omsingeling van het terrein

is tot stand gebracht, wacht een ieder, in spannende verwachting, op de dingen, die komen zullen.

Nauwelijks komt de zon even boven den horizont gluren, of de hazen maken aanstalten om van de akkers terug te keeren naar het bosch. Zonder aan gevaar te denken, huppelen zij langs de hun welbekende paadjes; alles in de omgeving is doodstil, alleen hoort men hier en daar het krassen van een kraai. Nader en nader komt Lampe ondertusschen bij de gevaarlijke grenslijn. Daar valt hem ineens de reeks dier witte fladderende voorwerpen in het oog. Hij gaat op de kussens zitten, steekt de lepels omhoog en kijkt nu eens links, dan weer rechts. Gedruisch hoort hij niet. Hij waagt nog een paar schreden, kameraden komen hem gezelschap houden, allen kijken te gelijk naar die vreemdsoortige dingen, die er gisteren niet waren, de schrik slaat hun om het hart en allen tegelijk stormen zij ineens terug naar het veld om elders een uitweg te zoeken. Het is in die nieuwe richting niet veiliger dan in die welke zij daar juist hebben verlaten; tot overmaat van ramp komt er uit het bosch een lichtstraal en wordt de morgenstilte door een knal gestoord!

Nu komt er leven in de brouwerij, schoten knallen langs de heele lappenlijn. Als bezetenen rennen de hazen rond in den kring, die hen opgesloten houdt; alles dwarrelt en rent door elkaar en daar zij alleen de paadjes kennen, welke zij gewoonlijk volgen, komen de meeste den een of anderen op post staanden jager voor het geweer. Er wordt niet gejaagd, er wordt alleen geschooten en vermoord; dat moorden duurt totdat de zon hoog aan de hemel staat. Dan zijn alle hazen, als bij tooverslag, verdwenen. Of wel hebben zij zich, in afwachting van rustiger tijden, gedrukt in het veld, of ze hebben met een reusachtigen sprong den hinderpaal overwonnen en trachten in het hout weer op verhaal te komen. Er komt beweging, ook in het bosch, en iedere jager gaat de hazen zoeken, waarop hij in de schemering heeft geschooten; in de meeste gevallen beantwoordt de buit niet aan de verwachting. Het kost heel wat moeite om in het halfduister den afstand te berekenen en de heen en weer rennende hazen goed op den korrel te krijgen. Toch heeft ook die jacht haar aantrekkelijkheid.

Een laatste wijze van hazenjacht is die achter windhonden. Er zijn er, vooral in het Noorden van ons land, welke die jacht te voet doen en die daarbij minstens even zooveel genieten, als wanneer ze een hunter tusschen de knieën hebben, die zich verlustigen in het zien overwinnen van hindernissen, meer nog dan in het bemachtigen van een koppel langooren.

Als een jachtveld goed is opgenomen en men weet ten naastebij hoeveel hazen er zitten, dan trekt men er met eenige windhonden naar toe. Zoolang geen hazen worden opgestooten, blijven de honden aan den leiband, maar niet zoodra is er een in zijn „dolce far niente” gestoord, of de honden worden afgekoppeld den dan gaat het in vliegende vaart het haas achterna.

Angst schijnt Lampe vleugelen te geven, het aanhoudend roepen van „Harre”, „Harre”, door de eigenaars der honden, moedigt deze aan om toch vooral hun best te doen en om, binnen den kortst mogelijken tijd, den vluchteling in te halen.

Vlak is het veld, dat zich voor hem uitstrekt, geen boschje waarin hij kan trachten zijn vervolgers het spoor bijster te maken, geen heuvelkje waarachter hij kan schuilen om even op adem te komen; hij moet steeds recht voor zich uit en altijd voelt hij die honden op de hielen.

Lampe moet het ten slotte opgeven, de loopers worden vermoeid van den langen wedloop; hij wordt omsingeld en er zou weinig van zijn vel overblijven, als er, onder zijn vervolgers, niet één was, die hem verdedigde, die weet, dat noch hij, noch zijne collega's jagen voor eigen rekening; hij „de beschutter”, zooals hij genoemd wordt, zorgt ervoor dat, den eigenaar de tijd wordt gelaten om den buit te komen halen.

Het bemachtigen van het haas, ten eigen bate, is ook bij deze wijze van jagen het hoofddoel. Lang duurt zoo'n vervolging dan ook niet.

Ten slotte de jacht op het haas, te paard. Hierbij is een goedgevulde weitasch bijzaak, het zien werken der honden, nagaan de streken van het wild om zijn vijanden te ontkomen, het genot van een rit over velden, slooten en hekken, feitelijk hoofdzaak.

Goed beschouwd heeft deze jacht veel overeenkomst met een vossenjacht; alleen is de vos slimmer in het vinden van middelen, om de achter hem zittende honden van de wijs te brengen; meestal ook duurt zij langer dan een hazenjacht. De eene heeft evenals de andere haar aantrekkelijkheden en haar verrassingen.

Een hazenjacht te paard kan men doen achter verschillende soorten honden. In Engeland gebruikt men bij voorkeur „harriers”, hazenhonden; in Frankrijk worden daarvoor „beagles” afgericht, die echter geen al te groote snelheid ontwikkelen, en verder de oude Fransche brakken-variëteiten; bij ons gebruikt men windhonden, sommige van zuiver ras, andere gekruist, maar allen snelle honden, waarvan de bij dit hazenpraatje behorende afbeeldingen een goed denkbeeld geven; de honden zijn er op afgericht om, in snelheid, een haas in te loopen.

Dergelijke honden jagen op zicht, dat is, zij volgen het haas uitsluitend met de oogen, zoolang zij het zien; slaat het een haak, dat wil zeggen, neemt het een zijweg, om op zijne schreden terug te komen, ontmoet

het onderweg een oneffenheid in den grond, een boschje, waarin het zich kan verschuilen, een berm, dien het volgen kan, zonder dat de honden hem zien, dan moeten zij jagen op het spoor.

Onder een rasterwerk of een afsluithek door vindt een haas gemakkelijk een gaatje, waardoor het zijne vervolgers in de minderheid brengt. Achter hem komen de honden; in de verte zien ze hem verdwijnen; er onder door gaat niet, dan maar er over heen en, met een geweldigen sprong, nemen zij het afsluithek, in de stille hoop, dat zij daarachter Lampe zullen inhalen.

Achter de honden komen de ruiters; ook voor hen is geen uitweg en daarom nemen ook zij het hek, ook zij nemen alle voorkomende hindernissen, waarvoor de honden niet zijn teruggekeerd en daar staan zij, ruiters en honden, weer voor de open vlakte. Hier een greppel, daar een heuvelkje, ginds een boschje, tusschen dat alles in, misschien nog een versch bemeste akker, maar van het achtervolgde haas geen spoor.

Nu moet er gezocht worden. Hier is hij geweest, daar weer verdwenen; hier weer indrukken, daar weer niet meer te zien, als had hij gevlogen; de honden gaan en komen, vinden het spoor, raken het weer kwijt, en de ruiters, in kalme afwachting, genieten van het werken der honden. Eindelijk, iets als een overwinningskreet! Lampe heeft zijn schuilhoek verlaten, zijn spoor is gevonden en nu gaat het op leven en dood. Voorop de honden, achter hen aan dreunen de hoeven der paarden, die als het ware opgaan in dezen snelheidswedstrijd.

Den vluchteling wordt het te erg; aan de sporen op den grond, de veruitgespreide teenen, aan de korter-wordende sprongen, kan men bemerken, dat zijn uithoudings-vermogen ten einde is. Weldra is hij door de honden ingehaald en een schielijke dood is het gevolg.

L. SEEGERS.

BATAVIASCHE VRUCHTEN.

IV.

DE door den Bataviaan zoo geliefde *menteng* is een besachtige vrucht, ter grootte ongeveer van onze kruisbes; zij heeft een dunne, leerachtige, gemskleurige schil, waar binnen drie witte zaden, die duidelijk te onderscheiden zijn, omdat het wijnroode vrij dikke, doch sappige, eetbare vruchtbekleedsel als kristal doorzichtig is. Ook deze vrucht, onopgemerkt door de meeste Europeanen, wordt bij massa's door zijn bruine broeders gegeten. „Menteng” is vrij zuur van smaak, doch heeft het voordeel, zoo men zegt, van een bij uitstek gezonde lekkernij te zijn. Uit de afbeelding zou men allicht opmaken, dat „menteng” in flinke trossen geplukt wordt; doch deze conclusie zou onjuist zijn. Immers de Bataviasche verkooper bindt in den nacht, vóór hij met zijn waar de markt bezoekt, de losse vruchten in risten bij elkaar, op gelijke wijze als ik lang geleden in Holland met de veel grootere uien doen zag. Dusdoende kan hij zijn klanten vlug bedienen, zonder vooraf te behoeven afwegen of aftellen, een praktische werkwijze zeker, als men in aanmerking neemt, dat hij een drietal van aldus gemaakte risten voor één cent afstaat en slechts massale verkoop kans op eenige winst laat.

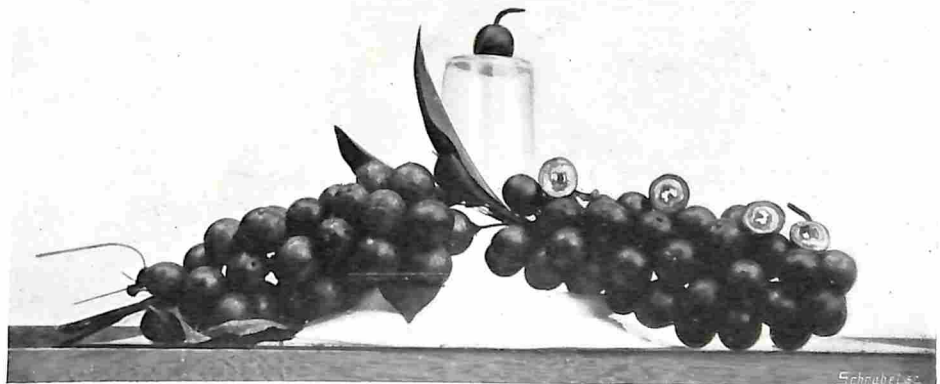
Gandaria wordt zeer gaarne door Europeanen en Chinezen gegeten, doch dan ook alleen maar dermate onrijp, dat zij eerst in kalkwater gewasschen, om het kleverige melksap te verwijderen, en daarna in pekelen gelegd worden moet, om, na eerst eenigen tijd daarin te zijn verbleven, aan tafel bij wijze van „Salzgurken” genuttigd te kunnen worden. In dien onrijpen toestand heeft „gandaria” voor den inlander wel hooge waarde als handelsartikel, doch geene als lekkernij voor hem.

De rijpe *gandaria* (*gandaria mateng*), die de afbeelding toont, hebben de meeste Europeanen in Indië daarentegen, nimmer gezien, ook al kwamen die vruchten hun herhaaldelijk onder de oogen.

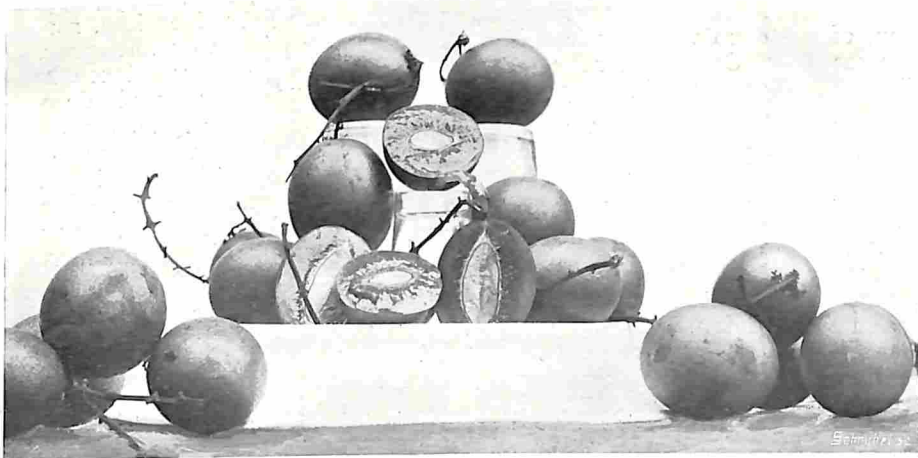
De inlander is er verzot op, eet ze weinig uit de hand, tenzij het g. madoe, d.i. „honing *gandaria*” mocht zijn, doch bijna immer als „roedjak” (zie op: *djeroek bali*) klaargemaakt.

Snijdt men de eierpruim groote, van glanzend gele dunne schil voorzien *gandaria mateng* open, dan ziet men het abrikoos-gele sappige eetbare vruchtvleesch, waarin een twee-lobbige pit, die doorgesneden, van bijzonder fraaie purperkleur blijkt te zijn.

Mandalika. De kennis van en de smaak voor deze vrucht is, zooals

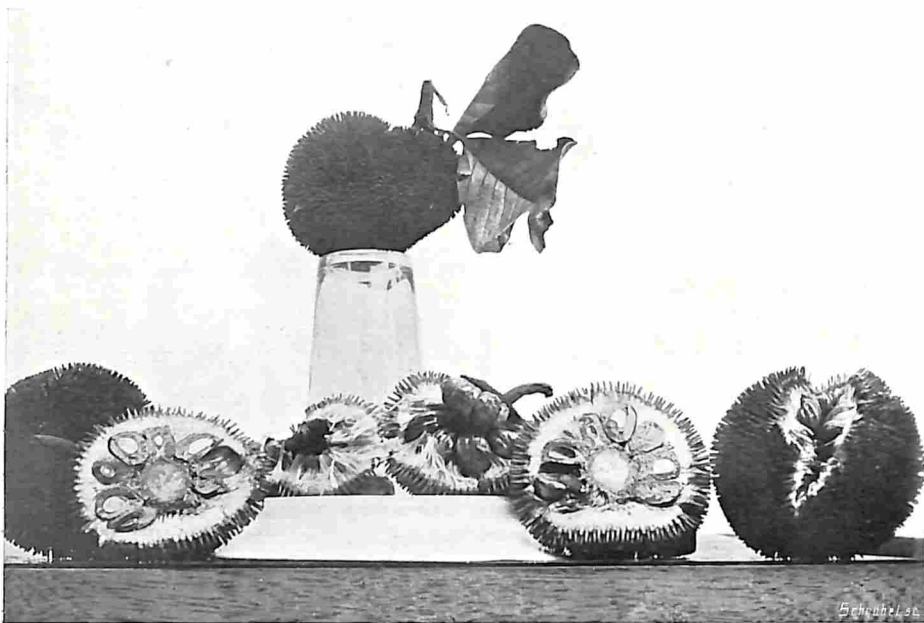

MENTENG. (*PIERARDIA RACEMOSA*).

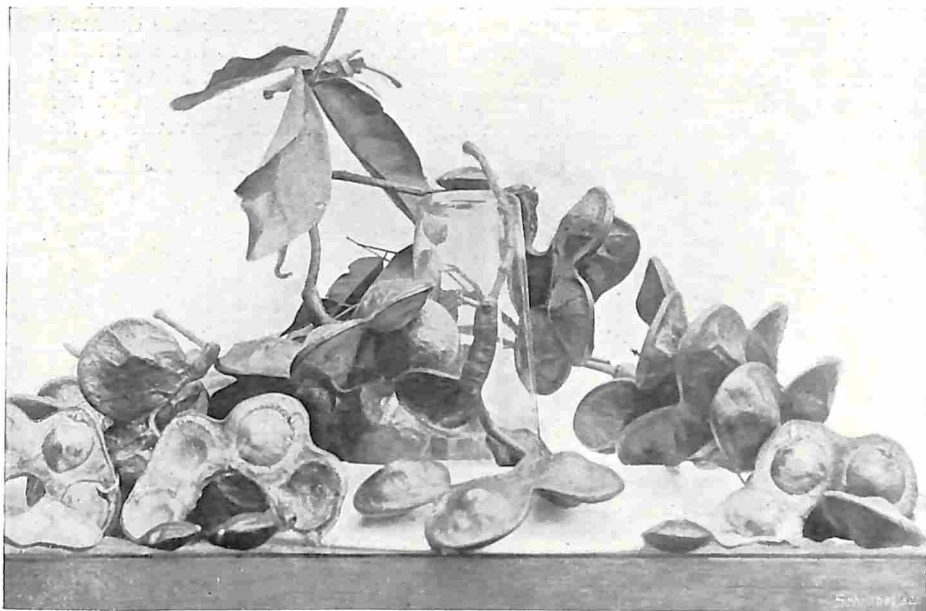
GANDARIA. (*BOEA GANDARIA*).

bereids gezegd, bij Europeanen en Inlanders evenals die van en voor de te voren genoemde „menteng” en „gandaria”. Ter grootte van een kleinen meloen heeft zij een uit stompe stekels bestaande, dikke, okerkleurige schil, die als de vrucht eetbaar — dit is in casu, goed rijp is, — bij niet voorzichtig aanvatten (evenals dit bij de later te noemen srihkaja geschiedt) uit elkaar valt, en dan haar kalkwitte binnenzijde toont. De talrijke met donker goudgeel vruchtvleesch omgeven kleine pitten hebben, binnen een zwart omhulsel, een witte kern.

Djengkol. Een enkel woord bij de afbeelding van de *djengkol*-

MANDALIKA. (*ARTOCARPUS RIGIDA*).

vrucht, waarvan de zaden, als ze nog jong zijn, rauw en anders gekookt, vermengd met geraspte kokosnoot, zoo gaarne door inlander en Indo-Europeanen als een afzonderlijk schotelletje bij de rijst gegeten wordt. De newcomer behoeft slechts kort in Indië te zijn, om reeds over *djengkol* en haar slechten reuk, in woordelijke betekenis, gehoord te hebben, doch talrijk zijn ook de repatriëerenden, die gedurende hun langjarig verblijf in de tropen nimmer de

DJENKOL. (*PITHECOLOBIUM BIGEMINUM*).

peulen met de eetbare pitten opmerkten. En toch zijn deze, niet alleen om de kleur, doch ook om den vorm, onze aandacht waard.

Immers de rijpe peul is, nog zonder van den reusachtig grooten boom, waaraan zij groeit, gescheiden te zijn, nog in frisschen toestand, zóó intens donkerbruin, dat zij gerust zwart mag genoemd worden, terwijl, wat haar vorm betreft, zij zich in twee étages naar boven draait.

De afmetingen van de peul blijken, bij vergelijking met de bijstaande bekende voorwerpen, voldoende uit de afbeelding.

De lensvormige zaden, ter grootte van een énguldenstuk ongeveer, zijn zwavelgeel van kleur, die aan het licht blootgesteld, in donkerbruin overgaat. Deze omstandigheid vermoedelijk brengt den inlander er toe om *djengkol* in het klein verkoopende, de broze peulen in evenzoo vele stukken te breken als er zaden in zijn, zoodat de laatste, elk omvat door een deel der schil, kunnen geleverd worden, zonder verkleurd te zijn. Vier à vijf dier zaden hebben een verkoopwaarde

van één cent; dat die prijs voor den kleinen man niet onaanzienlijk is, blijkt afdoende, als men ziet, dat de en détail-verkoper de tweelobbighe pitten slijpt, waardoor hij met hoeveelheden halve vruchten van dienst zijn kan.

De intense reuk van *djengkol*, den inlander zoo aangenaam, wordt door sommige dieren zelfs weerzinwekkend gevonden. Van die omstandigheid weet ons inlandsch stalpersoneel weer handig gebruik te maken. Gewoon van den grasleverancier eene belooning in geld te krijgen voor de op zijn voorspraak verkregen klandizie, komt het wel voor, dat over de hoegrootheid of wijze van uitbetaling daarvan oneenigheid ontstaat en de koetsier het wenschelijk acht een ander de leverantie te zien opgedragen. Dan duurt het niet lang, of hij klaagt bij zijne meesteres, dat de kwaliteit van het gekochte gras niet meer deugt, want dat de paarden het niet willen eten en dus kans loopen ziek te worden. Het meestal onervaren Hollandsche huisvrouw-tje, beangst haar kostbaar bezit, haar fraai span, te zullen verliezen, overtuigt zich er van, dat het 't zoo frisch uitziende gras weigert. Zij laat zich dus door den koetsier bepraten en stemt toe het gras bij een anderen, voor hem meer scheutigen boer, te koopen. Toch was het versmade voeder van uitstekende kwaliteit, maar de koetsier had in de avonden, vóór hij bij zijn meesteres ging klagen, zich aan veel *djengkol* te goed gedaan en dit met een groote hoeveelheid water doorgespoeld, welk laatste hem eenigen tijd later in staat stelde het in den vroegen morgen gebrachte gras op primitieve en zeker ongewone wijze te besproeien met een vloeistof, die door de gegeten *djengkol* een lucht had verkregen, die het voor elk paard oneetbaar maakt.

Behoort, zooals gezegd, een mond als dalima en een langsepkleurig teint tot de schoonheden van een Javaansche, dan vallen „mata *djengkol*” (*djengkoloogen*) bij haar landgenooten niet in den smaak. Aldus worden de in den regel schitterende kijkers der dorps-schoonen genoemd, als zij cirkelrond, zonder uitdrukking zijn en uitpuilen. Vergis ik mij niet, dan worden bij ons, in devolkstaal, deze oogen vergeleken met die van een kalf.

V A R I A.

IN WELKE MAAND MOETEN DE BOOMEN GEVELD WORDEN ?

Het boschdepartement te Washington heeft onlangs proeven genomen om deze vraag met wetenschappelijke nauwkeurigheid te kunnen beantwoorden. De algemeen geldende regel, volgens welke de aanvang van den winter daartoe de juiste tijd zijn zou, is daarbij bevestigd. Vier eeuwenoude denneboomen, onder dezelfde omstandigheden groot geworden, werden achtereenvolgens geveld, telkens een op den laatsten dag der maanden December tot Maart. Na in balken van gelijke grootte te zijn gezaagd en op dezelfde plaats te zijn gedroogd, werd het hout der vier boomen nauwkeurig onderzocht en met elkaar vergeleken. Opmerkelijk was, dat het in December gevelde hout dubbel zoo grooten weerstand bood aan doorbuiging als dat van den boom, die in Maart viel. Van de eerste houtsoort werden verder heipalen gemaakt, welke zestien jaren later nog in gaven toestand verkeerden, terwijl die van het in Maart gevelde hout slechts drie à vier jaren duren konden. Ook is het in December gevelde hout minder poreus. In Maart gewonnen eikenhout b.v. liet water door na enkele uren, hetzelfde hout van December bood aan waterdoorlating zeer lang weerstand. Er bestaat een eenvoudig middel om te onderzoeken in welke maand het hout geveld is. Bestrijk het met verdunde jodiumtinctuur en het in de lente gevallen hout zal zijn kleur behouden of donkerder tint aannemen. Viel het in den winter, dan zal het in dit geval aanwezige zetmeel in de houtvezelen een blauwachtige kleur vertoonen. G.

Foto H. Seipgens.

HOTEL SONSBEEK.

SONSBEEK.

HET is bekend, dat de Amerikanen gaarne den oceaan oversteken om 't typische van de lage landen aan de Noordzee met eigen oogen te aanschouwen, en dat de bewoners van Engeland met genoeg een zeetochtje maken om 't karakteristieke in het land hunner bureu te bezichtigen. Zij komen vooral om de lage landen met hun oneindige vergezichten, hun lachende weiden met grazend vee; om het echte waterland met de vele knotwilgen langs de talrijke slootjes, de mooie luchten en last not least, de eenvoudige bewoners in hun eigenaardige voorvaderlijke kleederdrachten. Het oud-Hollandsch vooral trekt hen aan.

Zeer zeker vinden ze hier veel van hun gading. Holland is in dat opzicht rijk bedeeld. Maar ook aan ander natuurschoon ontbreekt het ons land in geen deele.

Ter overtuiging zouden we u willen voeren naar Gelre's hoofdstad, het lachende Arnhem, eenig mooi gelegen aan de bekoorlijke oevers van den „Grootvorst van Europa's stroomen". Daar vindt ge in een klein bestek alles bij elkaar: hoog en laag, bosch en hei, malsche weiden en vruchtbare akkers, kabbelende beekjes en ruischende watervallen. Aan afwisseling dus geen gebrek! Men kan dagen lang haar schoone omstreken doorkruisen zonder vrees, dat de gelijksoortigheid van het landschap ook maar een enkel oogenblik zal vervelen.

Naar 't Noorden de golvende Veluwe met haar mooie bosch- en heigezichten, haar vele stroompjes, die zich als zilveren linten door de bruine heide slingeren, een dorado voor hem, die de Natuur in onge-repten vorm lief heeft. Oostwaarts de Oude Graafschap met zijn schilderachtige dorpen, donkere bosschen en historische kasteelen. Zuidelijk de vruchtbare Betuwe met haar heerlijke weiden, herinnerend aan het mooie Holland. En dan niet te vergeten den prachtigen straatweg van Brummen tot Wageningen schier, waar de landgoederen en buitenverblijven elkander den eereprijs betwisten, waar alles ten koste is gelegd om de mooie natuur zoo voordeelig mogelijk te laten uitkomen.

En wat Arnhem voor heeft boven zoovele andere steden — de stad zelve is rijk met natuurschoon bedeeld! Let slechts op de rijk begroeide singels, de vele plantsoenen en bovenal het heerlijke park Sonsbeek. Welke stad kan op 'zulk een publiek wandelpark bogen?

De ligging van Sonsbeek mag al zoo gunstig mogelijk genoemd worden: een bodem, waarop verschillende boomsoorten welig tieren, een glooiend terrein met veel stroomende beekjes, geschikt voor den

aanleg van watervallen en andere waterwerken. Daarbij, Sonsbeek is van eerbiedwaardigen ouderdom. Aan het forsch geboorte is dat allerwegen te zien.

Een kleindochter van den Arhemschen rector Maerten Johan van Sonsbeek (1423), Anna genaamd, bezat een buitenverblijf, dat haar naam ontving. Op een kaart, door den teekenaar Jacob van Deventer op last van keizer Karel V vervaardigd, komt naast den naam Hartzersberg reeds den naam Sonsbeek voor. Toen reeds was er sprake van een „oldeweijer" (= oude vijver), de latere fonteinvijver.

Pas in het midden van de 18de eeuw vinden we den naam Sonsbeek in de geschiedenis terug. In den jare 1742 werden de beide, zoo pas genoemde landgoederen door Baron Th. de Smeth vereenigd.

Toen in 1831 Baron van Heeckeren van Enghuizen door aankoop eigenaar van het landgoed werd, liet hij het aanmerkelijk verfraaien. Hij kocht verschillende van de omliggende landerijen aan, liet een paar oude huizen en molens afbreken en stichtte zoo een groot landgoed, dat hij door twee kunstwegen met de stad liet verbinden. Vijvers werden vergroot, fonteynen geschapen, watervallen gemaakt. Dat den toenmaligen eigenaar geen moeite of opoffering te groot was, mag uit het volgende blijken. De groote zwerfstenen, opgestapeld bij den grooten waterval,

Foto H. Seipgens.

SONSBEEK. BOERDERIJ AAN DEN ZIJPSCHEN WEG.

Foto H. Seijgens.

SONSBEEK. HET MELKHUISJE.

werden van Ede aangevoerd! Als men weet, dat er bij zijn van een 7000 K.G., zal men begrijpen, dat het in dien tijd (1821—1830) een heele karwei was zulke steenklompen herwaarts te brengen langs een zandweg van 3 à 4 uren gaans.

Het zoo zeer verfraaide goed bleef tot 1896 in het bezit van de familie Van Heeckeren. Toen werd Sonsbeek aangekocht door een bouwcombinatie, die van plan was het schoone landgoed in een villapark te veranderen. Gelukkig, dat het zoover nooit gekomen is! Hulde aan Arnhem's vroede vaderen, die zulk een vandalisme wisten te voorkomen.

Bij raadsbesluit van 15 April 1899 werd besloten het landgoed voor f 800.000 van de Mij. tot Exploitatie van het landgoed Sonsbeek aan te koopen. Meteen werd besloten het fraaie park als publieke wandelplaats open te stellen.

Door den durf en den ondernemingsgeest van den Raad der gemeente Arnhem zou men in 't vervolg altijd dien lusthof mogen betreden. Voorzeker zal dat Raadsbesluit ook buiten Arnhem's wallen met genoegen zijn vernomen. De talrijke vreemdelingen, die toen reeds gewoon waren 's zomers eenigen tijd in de schoone stad te verblijven, zullen zeker voor 't vervolg met nog meer genoegen, dat nummer op hun programma geplaatst hebben en

Foto H. Seijgens.

SONSBEEK. DE GROOTE WATERVAL.

voor hen, die er te voren nooit waren, zal de openstelling van het mooie park ongetwijfeld een aansporing geweest zijn om de schoone stad aan den Neder-Rijn te bezoeken.

Sonsbeek is mooi! Bij een wandeling door den prachtigen aanleg worden we steeds meer van die onomstootelijke waarheid overtuigd. Alles is hier grootsch en onbekrompen. Het geheele landgoed is 500 H.A. groot, de groote vijver is meer dan 3 H.A. Men behoefde hier niet met elk stukje grond te woekeren. Alles kon op royale wijze uitgevoerd worden. Vandaar dat we hier gelukkig het gekunstelde missen, dat ons zoo dikwijls in andere parken, van meer bescheiden grootte, hindert. Men behoefde hier geen kleine, popperige en daardoor dikwijls stijve gazons te maken, neen, voor flinke grasvelden was er ruimte in overvloed. En ook in het bosch is veel meer, hetwelk aan de vrije natuur herinnert, dan dat in menig plantsoen het geval kan zijn.

Groot is het aantal boomsoorten, 't welk men op Sonsbeek aantreft. En vele daarvan mogen gerust met den naam „woudreuzen" worden betiteld! Slanke populieren, waarvan 't gebladert in 't zachtste briesje ruischt, verheffen zich er naast trotsche eiken. Breedgekrunde beuken in velerlei nuances vormen er

met statige olmen een mooien achtergrond van heerlijke waterpartijen. Hier en daar zorgt een zilverstammige berk voor de noodige afwisseling. Kolossale lindeboomen vindt men er in groot aantal. Overschaduwet niet een enkele reus de boerderij? Aan naaldhout is het park rijk. Vele soorten dennen en sparren steken hun spitse koppen ten hemel, terwijl zelfs een prachtige ceder niet ontbreekt. Majestueuse cypresen van meer dan 20 M. hoogte, mooie taxisboomen, sierlijke acacia's, forsche kastanjes, platanen, wilgen, ahornen en tulpenboomen met hun wonder-schoone bloemenpracht, treffen we er aan. Als curiositeit noemen we nog een zeer grooten elzeboom, die met 9 stammen uit den grond oprijst. Elk dier stammen is nog ongeveer 1 M. in omtrek.

Gaarne zouden we Uw gids zijn bij een rondwandeling door het fraaie park om U al die heerlijkheden te toonen. En al zou het ook een flinke marsch worden, de schoone natuur biedt wel zooveel afwisseling, dat van verveling geen oogenblik sprake behoefde te zijn. Dat zou wel eens het geval kunnen worden, als wij U hier alles volledig gingen opsommen! We zullen ons dus tot de belangrijkste en meest bekende dingen bepalen.

Voor de jeugd is de hertenkamp natuurlijk een groote attractie. Het voederen van deze dieren — er zijn er een 40-tal, een geschenk van een van Arnhem's vroede vaderen — vormt voor de „spes patriæ" een geliefkoosd vermaak. Gaarne ook deelen ze van hun voorraad mee aan de eenden en zwanen, die hun broedplaats hebben op het eilandje in den grooten vijver.

Langs dezen waterplas in het Noord-Westelijk gedeelte van Sonsbeek — we zeiden reeds dat hij 3 H.A. groot is — strekken ook de volwassenen met genoegen hun wandeling uit. Men geniet er een keurig mooi uitzicht op de overzijde van het water, waar beuken van verschillende kleur, afgewisseld door ander geboomte, een prachtigen achtergrond vormen. Een eilandje, beplant met sierheesters, waaronder schoone rhododendrons, verhoogt het effect. Bij winterdag wordt een gedeelte van dezen vijver als ijsbaan ingericht. Een ander deel is door de vele wellen niet betrouwbaar, zelfs niet in een zeer strengen winter.

Voor vele vreemdelingen — vooral voor hen, die van de lage landen komen — vormen de watervallen zeker wel het meest bezienswaardige. De groote waterval mag er voor ons landje dan ook wezen. Van den grooten vijver uit wordt het water onder struikgewas door en langs steenblokken naar een bassin geleid. Over dat bassin ligt een

brug. Van uit die vergaderplaats stort het water zich plotseling van een hoogte van 3½ M. met groot geraas naar beneden.

Een grot voert onder den waterval door. 't Is een eigenaardig gezicht, dat bijna doorzichtige gordijn van dikke waterstralen! En als plotseling de zon op het neervallende water schijnt, vertoont zich een prachtig kleurspel.

Een kleinere waterval bevindt zich een honderd Meter verder. Op den weg daarheen passeeren we de kettingbrug, zeker een gezocht plekje voor dartele jongelui. Daarbij staat een prachtexemplaar van een treurbeuk. Hij wordt voor een der mooiste van geheel Europa gehouden. We merkten reeds op, dat Sonsbeek rijk is aan mooie boomsoorten. Naast dezen treurbeuk dienen nog apart te worden genoemd de prachtige ceder van den Libanon en de fraaie exemplaren van den Amerikaanschen moerascypres (*Toxodium distichum*) met zijn eigenaardige luchtwortels. Beide vinden we in de buurt van het tuinhuis.

Behalve den grooten vijver en den fonteinvijver — zoo genoemd omdat twee fonteinen daar hare waterstralen uitbraken — vinden we op Sonsbeek nog een drietal kleinere vijvers.

Na aldus de bezienswaardigheden van de lagere gedeelten bezichtigd te hebben, gaan we nu eens een poosje de hoogte in. We beklimmen de Belvédère, opgericht op het hoogste punt van het landgoed. Al is het ook een heele klim naar boven, we worden voor onze moeite ruimschoots beloond door het mooie uitzicht, dat we, op het platform aangekomen, genieten. Daar strekken ze zich voor ons uit de donkere bosschen en bruine heiden van de Veluwe, de lachende weiden en golvende korenvelden van de Betuwe, de schilderachtige landerijen van de Leijmers. Als groen omboorde linten slingeren zich Rijn en IJssel door het landschap, hier en daar weerspiegeld het zeil van een schip of de rookpluim van een stoomboot. Bij helder weer zijn zelfs den Dom van Utrecht, de torens van Nijmegen, Doesburg, Zutphen en Emmerich te onderscheiden, evenals de heuvels van Cleve, van Elten en van Montferland. Ten gerieve der bezoekers zijn er oriënteerpijlen aangebracht.

Zijn we niet al te zeer vermoeid, dan gaan we ook nog even den Apostelenberg beklimmen. In de helling zijn treden aangebracht om het den bezoekers zoo gemakkelijk mogelijk te maken. Boven aangekomen ziet men op den top twaalf linden broederlijk in de rondte staan. De volksmond bestempelde deze met den naam Apostelen, welke overging op den heuvel.

Ook hier heeft men een schoon panorama.

Van het terras van het vroegere kasteel — nu hotel en pension Sonsbeek — geniet men een heerlijk uitzicht over het park. Op dit terras, zacht glooiend van het kasteel afdalend naar den vijver, staan twee beelden, die door velen voor Adam en Eva worden aangezien. In werkelijkheid is het een voorstelling van Hippomenes en Atalanta, de snelvoetige. Volgens de sage zou deze laatste slechts hem tot echtgenoot willen hebben, die haar in vlugheid overtrof. Nadat reeds vele jongelingen zonder succes den kamp hadden gewaagd, trad Hippomenes, door een list te gebruiken, als overwinnaar uit het strijperk te voorschijn. Hij nam, speculerend op de nieuwsgierigheid der vrouw, eenige gouden appelen mee, om die voor de voeten van zijne aanbieder te werpen, telkens als zij op 't punt stond voor te komen. Natuurlijk, dat Atalanta die appels naliep, zoo Hippomenes de gelegenheid gevende het eerst den eindpaal te bereiken.

We zijn aan het einde gekomen van onze wandeling door het fraaie park, dat schoon is in alle vier seizoenen.

Op Arnhem's luthof zijn volkomen toepasselijk de woorden van den dichter:

„Niet dan alleen, wanneer bij zwoele zomerdagen,
„De boomen van het woud een kroon van blaadren dragen
„En lomper spreiden op uw paan;
„U door hun lieflijkheid en stille pracht bekoren,
„Terwijl de stammen in een zachtte lichttint gloren,
„En als verzilverd voor u staan;

„Wanneer ge in 't vijvernat den donzen zwaan ziet roeien.
„En onderduikend zich de vederen besproeien,
„Het vlugge hert door 't weiland draaft,
„En voor een poos ontvlood aan 't loofdak van 't gebladert,
„Gedreven door den dorst het helder water nadert,
„En zich met volle teugen laaft;

„Niet dan alleen richt gij met vreugd naar 't woud uw schreden
„Ook 't bleeke herfstseizoen heeft zijn bekoorlijkheden;
„Zie 't gele blad, allengs verdord,
„Maar tusschen andere blaân, die frisch en groen nog bleven;
„Een kleurenmengeling het hoog geboomt gegeven,
„Waardoor 't een bloemenruiker wordt.

„En welke taal beschrijft de pracht
„Door 't winterschoon bijeen gebracht,
„Wanneer de takken, langs de kronkelende paden,
„Met rijm zijn overstrooid, met donzen sneeuw beladen,
„Versierd met menig ruit en naald,
„Door 't helder licht der zon bestraald.”

R. H. HERWIG.

KIEKJES UIT AFRIKA.

LAS PALMAS.

LANGZAAM en statig deinde de groote, witte stoomboot langs de kust. We passeeren de zonnige stad van kleine, witgepleisterde huizen en laten het anker vallen in de mooie, ruime haven, een eind voorbij de huizenrij. We hebben de Canarische eilanden bereikt, recht dankbaar weer eens land te zien, na een week lang op water en lucht te hebben getuurd.

Las Palmas is onze eerste en eenige pleisterplaats, sinds we Londen verlieten, op weg naar Kaapstad.

Foto H. Scipgens.

SONSBEEK. DE ZWANENBRUG.

Wanneer we het anker hier lichten, zullen we gedurende zeventien lange dagen de kust niet meer zien.

Zoodra derhalve de gelegenheid gegeven wordt aan wal te gaan, wordt er alom gretig gebruik van gemaakt. Al is je schip nog zoo zeevast en de zee nog zoo kalm, het is toch een aangename verpoozing weer eens vasten grond onder de voeten te hebben. In een minimum van tijd bracht een der vlugge havenstoombootjes ons dan ook aan wal en waren we op Spaanschen bodem.

Zooals gezegd, de haven ligt een eind buiten de stad. Een der kleine, open rijtuigjes beloofde dus ons in een half uurtje te brengen naar die wonderschoone stad, die we al van het schip af zoo verlokend aan zee hadden zien liggen.

Maar dien landweg, vlak langs de kust, zal ik niet licht vergeten. Hij overtreft zelfs de wegen, in het hartje van Sicilië, ofschoon die toch ook alles behalve van asphalt zijn.

Van bestrating was geen sprake, kuilen soms een halve meter diep en de dikke laag vette modder gaf het geheel het aanzien van een omgeploegd Zeeuwsch kleiveld.

En toch is een ritje langs dezen weg een genot. Aan weerskanten wuiven de prachtigste palmen u tegen, hier en daar afgewisseld door bananen-aanplantingen.

Schriller tegenstelling tusschen Natuur en Menschenarbeid is haast niet denkbaar.

Trouwens ditzelfde contrast vertoont zich over de geheele stad. Alles wat de natuur er gewrocht heeft, is heerlijk mooi; wat de menschen gemaakt hebben, is vuil, verwaarloosd en afstootend.

De huizen zijn verveloo en vervallen, maar schilderachtig gelegen. De kleederdracht van de meeste vrouwen is armelijk,

maar de levendige kleuren maken een vroolijken, prettigen indruk.

Tot onze verwondering kwamen we zonder ongelukken met ons wrak rijtuig in de stad aan.

En toen moest den koetsier beduid worden, wat we zien wilden. Ofschoon geen van ons Spaansch kende, had een bezoek aan Lisabon mij een weinig Portugeesch geleerd, wat nu met een men-gelmoesje Italiaansch en Fransch uitstekend dienst deed.

In de eerste plaats moesten we de Kathedraal zien. Een prachtig gebouw, maar van buiten geweldig smerig, eenvoudig bedekt met vuil.

Het inwendige was vol bezienswaardigheden. Daar was het besneden houtwerk, een prachtige collectie priestergewaden en ook de glorie van de kerk, een kunstwerk, waarom de Kathedraal ook buiten Las Palmas bekend is. Dit is het altaar, in vorm niet afwijkend van andere, maar geheel van zwaar massief zilver, prachtig bewerkt.

En ook hier weer een typisch contrast. Op de trappen van dit heilige der heiligen een koor-knaap, die achter den rug van den priester ons toefluistert: „Say, give penny, give penny!”

Na de kerk bezichtigd te hebben, verder de stad in.

Zooals gezegd, de huizen van de eigenlijke bevolking zijn on-ooglijk en schreeuwen om den verfkwaast. Maar eenigszins buiten de stad zijn verscheidene prachtige villa's, meerendeels door Engelschen bewoond, die er den winter doorbrengen.

Van October tot April is het klimaat er heerlijk, de rest van het jaar ondraaglijk.

Het eenige gebouw in de stad zelf, dat door zijn omvang gunst-ig bij de andere afstak is (en dit is een typisch beeld van den geest der bevolking) het Casino, waar de bewoners der palmenstad bijeenkomen om roulette te spelen.

We gingen nu een kijkje nemen in de groentemarkt, een over-dekte hal. Weer heel smerig, alles zwart van vliegen, maar een heel leuk gezicht, al die vrouwtjes in haar schilderachtige Spaan-sche kleederdracht.

Na nog eenige andere gebouwen bezichtigd te hebben, kwamen we tot de ontdekking, dat het te laat geworden was voor een tochtje in de omstreken der stad.

Maar de teleurstelling werd later verzacht, toen we met de boot dicht onder den wal langs al dit heerlijks stoomden.

Het eiland is nogal bergachtig. De stad zelf ligt aan den voet van de bergen; een ander plaatsje is geheel tegen den berg op gebouwd, wat van beneden een heel schilderachtigen indruk maakt.

Bij het terugvaren naar ons drijvend tehuis gaf de boot een aardig tafereeltje te zien. Het schip was omringd door tientallen bootjes met kooplui en duikers. De meesten verkochten fruit, anderen heel mooie zijde, anderen papegaaien en kanaries, die natuurlijk op de Canarische eilanden in groote menigte worden aangetroffen. De duikers sprongen voor pennies in het water en vischten ze steeds op. Eén dook van de bovenbrug af, een hoogte zooals van menigen dorpstoren. En dat temidden van al die bootjes.

Er werd druk handel gedreven, een vermakelijk gezicht. Van beneden naar boven was het een voortdurend loven en bieden en afdingen. En al schreeuwden allen dooreen, toch verstond ieder wat hem toegeroepen werd. Als dan een koop gesloten was, werd het artikel in een mandje gedaan en vastgebonden aan een der vele touwen, die van dek afhingen en opgeheschen. Het geld werd daarna in het mandje naar de bestemming verzonden.

Kort nadat we aan boord kwamen, werd het sein van vertrek gegeven.

De bootjes roeien weg en langzaam stoomen we langs het schoone palmeneiland voorbij de witte stad, waarboven de grauw-vuile Kathedraal uitsteekt, met de Piek van Teneriffe op den achtergrond.

KAAPSTAD.

Wanneer men per stoomboot Kaapstad nadert en de Tafelbaai binnenvaart, geeft de stad u onwillekeurig den indruk van een klein dorpje, dat door twee zware bergen de zee ingedrongen wordt. Het is alsof de bergen niet genoeg ruimte hebben over-gelaten aan de stad om zich naar verkiezing uit te strekken. Maar wanneer men de stad doorkruist, verandert die indruk. Het is een flinke, ruimgebouwde plaats, met mooie breede straten.

Wat ons, Europeanen, het allereerst opvalt, is het groote aantal kleurlingen. Zij zijn veel talrijker dan de blanke bevolking, Engelschen en Hollanders te zamen. Het zijn bijna uitsluitend Maleiers en Zoeloe's; hun kleur is van ebbenhout tot heel licht bruin. Soms kan men alleen aan de kleeding zien, dat men een Kaffer voor zich heeft.

Ofschoon Kaapstad zelf een bezoek wel waard is, vele indrukwekkende gebouwen vindt men er niet. Tientallen Europeesche steden zou men kunnen opnoemen, die meer moois te zien geven.

Maar het zijn de omstreken, die een blijvende herinnering in u wekken en u naar een tweede bezoek doen verlangen.

Van den zee-kant ziet men op den achtergrond een geheele reeks bergen, maar de twee, die ver boven alles uitsteken, zijn de Tafelberg en de Leeuwenkop.

Rondom deze laatste piek is met enorme moeite een holle weg gegraven, De Kloof. Langs dezen weg loopt een electriche tram en een der mooiste toeren, die men in de omgeving van Kaapstad kan maken, is een rit rondom den berg.

Van elk punt op dezen weg kijkt men tegen den stompen berg op, en werkelijk, zonder te veel van uwe verbeelding te vergen, geeft deze reuzenaardkluit u den indruk van een majestueuzen

leeuwenkop, die statig over de zee en het omliggende land neer-blijkt.

Zoodra men de laatste huizen der stad achter zich heeft, begint de weg te rijzen, links een rij aardige villatjes, rechts de zee. Een strand is er niet. De bergen verheffen zich steil uit zee en daarvoor een breede, witte streep, die schuimende golven, die voortdurend tegen de kust en de rotsblokken aanslaan. Bijna altijd is de zee hier onstuimig. Soms vliegt het water vijf, zes Meter boven de steenklompen uit, ze geheel met wit schuim bedekkend en dan steken de rotsen druipend hun zwarte kruinen weer uit het water te voorschijn.

Nadat onze zuchtende motor geruimen tijd tegen den berg-weg opgekreund heeft, begint deze weer te dalen, tot we einde-lijk vlak langs den zee-kant rijden.

We hebben nu Camp Bay bereikt, waar we halt houden.

Als we hier den Leeuwenkop links en de zee aan de rechterhand hebben, ligt tegenover ons een bergketen, die gloeiend in zee af-loopt. Dit zijn „De Twaalf Apostelen”, een reeks bergtoppen van veel geringer hoogte dan de beide reuzen.

De „Leeuwenkop” herinnert u eigenlijk het meeste aan den Rigi, met dit verschil, dat de Zwitsersche berg op een kalm meer neerziet, terwijl aan den voet van den Afrikaanschen Leeuw een woelende zee bruischt, het beeld van den Koning der Dieren aan-vullend.

Nu, onzen rit vervolgend, begint de weg weer te stijgen en we gaan landwaarts in. We bereiken een aanmerkelijke hoogte als we langzaam, heel langzaam tegen den berg opgaan. Het is als zijn we in een grooten montagne russe. Nu eens spoelt de zee langs de rails, dan weer zijn we tientallen meters boven het water verheven. Als men het hoogste punt van de lijn bereikt heeft, is het uitzicht over land en water prachtig.

Geen Zwitsersch landschap kan dien aanblik overtreffen. Daar toch, de kruin van een berg bereikt hebbende, ziet men bergen en niets dan bergen rondom zich, terwijl hier de zee de eentonig-heid van het geheel onderbreekt.

En als we dan ten volle van al dit schoons genoten hebben, gaat het weer bergafwaarts, eerst langzaam, als een kind, niet zeker van zijn schreden. Maar daarna neemt ons voertuig geleide-lijk in snelheid toe.

Nog een terugblik naar den reuzenkop, die daar in statige een-zaamheid achter ons ligt en dan, langs vele kronkelwegen, naar omlaag, de stad en de zee weer tegemoet.

En als we de stad bereiken, is ons oponthoud en de korte rust, die ons gegund werd, alweer voorbij en moeten we de onderbroken reis hervatten. Maar nu gaan we per trein verder naar het eind-doel van onze reis, de Transvaal. Geen aangenaam vooruitzicht, als je in Kaapstad den spoorwagen instapt, met de wetenschap, dat één zoo'n hokje, of eigenlijk een vierde er van, voor twee lange dagen en twee lange nachten je tehuis zal zijn.

En dan gaat het voort, eerst over de vlakten van Kaapland, waar de dorre eenzaamheid slechts wordt onderbroken door reus-achtige stofwolken en zandkolommen, soms zich tien, twintig Meter boven den grond verheffend.

En dan, als we de Transvaal naderen, passeeren we historische plekken, tooneelen van bloedige veldslagen, Belmont, Jonsteen Streams, Modderrivier. Eenige gedenknaalden, boven op „kop-jes”, herinneren aan de belangrijkste. Maar talrijker en indrukwekkender zijn de stille getuigen, die men in deze streek in on-evenredig groot aantal aantreft, de ruwe, witte kruizen op de dorre, inderhaast aangelegde kerkhoven.

Als we de lijn van „kopjes” voorbij zijn, die daar aan den rand van de Transvaal liggen, als een slagboom ter verdediging van wat daarachter ligt, dan komen we aan de streek, die de oorzaak is geweest van al dezen strijd. Thans is alle eentonigheid verdwenen in het landschap, dat we passeeren. Rechts en links van den weg vertoonen zich diamant- en goudmijnen bij tientallen. We passeeren Kimberley, Potchefstroom en Krugersdorp. En steeds neemt het aantal schoorsteenen van de mijnen toe.

Dan volgt Randfontein en eindelijk hebben we het eindpunt van onze reis bereikt, we zijn in Johannesburg. D.

GELUID.

O, ga eens naar de hei en leg er neer doodstil
Open uw ooren wijd, wijd open en dan luister
Naar 't velerlei geluid, wat komt en gaat. Wat bruist er?
't Is eind'loos geschakeer van rythmisch toongetril.
De dennenaald slaat aan met speergeklank en wil
De dennenaald te lijf; de kleine vogel pluist er
De stroeve veertjes glad; roofvogels wiekslag suist er;
De sprinkhaan knirpt door 't gras; de krekkel sjirpt er schrill.
Jong haasje strijkt de snor met één voorpootje droog.
De hermel schuift den snoet voorzichtig door de hei
En loert naar 't eiernest, waarvan de kieviet vloog;
En langs den berkestam schuurt 't hert het hoog gewei
En voelt bij elk gerucht schriksidd'ring door 't groot oog. —
De wolk jaagt op de wolk, de wind jaagt allebei.

J. WINKLER PRINS.